

DVORA BARON

משפחה

משפחה

Thesis

על שלשלת הדורות, היאך היא הולכת ומתהווה, מספר ספר המקרא בקיצור, כי הנה חי פלוני כך וכך שנים והו' ליד את אלמוני, ואחר חי אלמוני כך וכך שנים והוליד בנים ובנות.

חוליות-חוליות בשלשלת, שאינה נפסדת. כי על כן הולכת היא ומתחדשת תמיד. הנה סדר כזה:

לאדם נולדו קין והבל ושת; וקין הוליד את חנוך, הוא חנוך אשר בימיו בנה אביו עיר. ושת אף הוא הוליד את אנוש. ויולד אנוש את קינן, וקינן הוליד את מהללאל, ומהללאל הוליד את ירד. ויחי ירד שתיים וששים שנה ומאת שנה ויולד את-חנוך.

שוב חנוך אחד קטן, שהיה מתרוצץ בודאי כל היום ברגליו היחפות על פני הדשא החם, ובערב נרדם בחיק אמו אוהבתו, כחנוך ההוא, אשר בימיו בנו את העיר.

בעירתי, אשר שם נקראו האנשים על שם האבות המתים, הדבר הוא ברור עוד יותר.

הנה האופה, אשר אצלו קניתי את לחם השיפון בכל יום: ליזר בן חיים בן מאיר.

ליזר, בן הששים, היה רק מביא מים ללישת הבצק מן הבאר; אפה את הלחם ומכרו בנו הגדול מאיר, והוא גם לו נער רך בשנים, אשר למד עוד באחת הכתות ב'חדר'—חיים.

כעבור שנים, כששבתי מנדודי במרחקים, מצאתי כבר את מאיר, שהוא מהלך אט וגבו כפוף. ליזר שכב עם אבותיו. לשורת המצבות בבית־הקברות נתוספה אבן, אשר ידים נשואות לברכה היו אופי לחם היו האנשים מדור דור; הסדר נשתנה רק בזה, שכאשר הזקין איזה מאיר ונחלש, יצא הוא לשאוב מים, ובנו, חיים, אָפה את הלחם, וכשהזקין חיים, שאָב הוא את המים ובנו, ליזר, אָפה את הלחם.

בילדותי נשא מים מן הבאר ליזר. איש שיבה היה ומהלך אט. גבו הכפוף התאים יפה למשקע אשר באסל.

חקוקות עליה, ידי כהן, כי משפחת כהנים היתה זאת. את הלחם אָפה עכשיו בן בנו, חיים, ולו אשה אמיצת כח, אשר העמיסה את שקי הקמח על גבה אפילו בימי הריוגה, ואז חרד לב רואיה, כי ידעו: ליזר קטן עומד להולד.

אלה תולדות המשפחה בעירה.

ואולם קרה גם אשר לא בא המשך מאיזה בית־אָב, במנוע ממנו האלהים ברכה, ואז היה זה כאילו נקעה מן השורה אחת החוליות, וכל השלשלת נזדעזעה.

בסמטתנו היה כן ברוך בן אַבנר בן זביל.

זביל, אבי האב, בנה לו פה בית, ובמותו צוה אותו לאַבנר בנו, כי הוא הבכור והוא גם איש המדות והנכבד באחיו. בעלי קומה היו כולם, ולהם זקנים עבזים היורדים בחשיבות על חזותיהם, ויקרא להם 'הזקניים', או הלויים, כי מבני לוי היו, משפחה רבת אנשים, אשר בבואם בימי העליה לדוכן לצקת מים על ידי הכהנים—וצר להם המקום על יד הדלי עד כי לא תמכוהו אלא איש־איש באצבעו.

בימי שפתון לבשו בגדי קמלט ונשיהם—אָטלס מוצק; נשים גדולות היו וזעופות עפעפים, אבל מבטן טוב, ובצחקן והיה זה מקרב לב.

מפני גובה קומתם עשו להם האנשים בתים גדולים, בית־בית וקרפיפו עם דיר לעצים ומחסן לפשתה, כי סוחרי פשתים היו רוב בני המשפחה, ובימות החול היו מחזרים בין הכפרים, והנשים הן אשר עסקו בחנוך הבנים, והן גם אָפּוּ, ובשלו וירדו אל הנהר לכבס, ובקיצ יצאו עוד לעבוד בגנותיהן, ערוגות מספר שגדל בהן הצנון והבצל, מעט קטניות מן המטפסות וגם דלועים, בשביל הגרעינים ללילי שבתות.

ביום הראשון, שאין לבוא בו אל הכפרים, ערכו את חשבונותיהם בבית, סדרו ומינו את חבילות הפשתים וגם חטבו והכינו עצים לכל השבוע. ובימות הקיץ הספיקו עוד לצאת ולשוטט מעט ברחובות, ולבשו אז ממעל לבגדי החול את קפוטות הקמלט, ופניהם נקיים עוד מן הרחצה של ערב שבת—ואז נראו כמוסיפים מן החול על הקודש.

אבנר בן זביל היה, כאמור, בעל שיעור הקומה הניכר ביניהם, ובלכתו והאציל כעין בטחה על מלוויו. חוסן היה בו ותקיפות דעת, ולו מקל אלון, אַמתיים אָרכו, שהיה נושא כשאת איש כלי־זין בידו. ביום מהומה הכה בו פעם את בריוני ההר עד כי פג שפ־רונם, והם עמדו לנשק את כנף בגד הקמלט שלו, ומכאן ואילך, בהזדמנם אתו ברחוב, היו מצטדדים והולכים אגב הסברת פנים משונה.

—בחינת 'יחד יתרו'—קרא על זה שלמה הזקן, בר האורין, אשר ידע למצוא לכל ענין את הפסוק הנאה לו.

מת אבנר במיטב שנותיו מהצטננות מצויה, לאחר שנחעה פעם, ביום גשם, לאדמת ביצה ביער. החובש הפולני מן ההר הציג לו, אמנם, קרנים וגם נתן לו סממנים להזעה, והוא שתה והזיע, אלא שעם זה ראה שהוא כאילו תועה עדיין בביצה ללא דרך וגלים אפלים אפופהו.

'טבעתי ביון מצולה'—זכר את דברי ה'תהלים', והוא חתר להגיע לאמצעיתו של המזמור:

Avner's death

הצילני ואל אטבע', והנה באו הנוזלים בגרונו—והוא הקיץ וירק דם.

אלמן מאשתו היה, ושתי בנותיו הנשואות, מושה ומחלה, נבהלו לבוא מבית בעליהן, פרשו אל המחסן, במקום שנמצא להן מקום נוח לישיבה, וככו:
—הוי, אבי.

אחר נתנו את דעתן לסעודו במחלתו ובשלו בשבילו מרק של עוף, כל אחת בביתה, לחוד, והוא אכל משל שתיהן וביקש לקרוא אליו את שלמה הרוד, זקן המשפחה, כדי לצוות לביתו.

—אל תתנו לנתק את החוט—אמר, ועשה תנועה בידו כמי שמנתק חוט—קחו אשה לברוך בני.

ומושה, הבת הבכירה, קשרה עוד בו ביום את שמלת האטלס שלה במטפחת ויצאה אל העירה הקרובה, אשר משם הוצע שידוך לאחיה, והדבר נגמר בכי טוב. שלמה הוקן, שנקרא לבוא אחריה, דבק מיד לאהבה את אבי המדוברת, איש חלש בגופו, אבל בריא בהגיונו ומישב בקלות וחריצות כל קושיה.

מלמד תינקות עני היה זה ונדוגיה לא נתן, אבל התנה התנו אתו על שמלת אטלס, וזו נעשתה בטוב טעם, על חגורת תחרים עם סלסלה דקה בפי צוארונה.

בראש חודש אלול הוחגה החתונה, והכלה הובאה לבית חמיה—נערה רכה בשנים, אשר טרם נוסתה בעול של מטפחת הראש, והיתה נושאת פעם בפעם את ידיה לתקנה בבישנות לוקחת לב. תחת ידה של אם חורגת גדלה, ופניה עם החריצים הכהים מתחת לעיניה—פני תינקות לא רוחמה; הנשים הגדולות היו מנגבות בימות החול את ידיהן בסינריהן, בבואן לגשת אליה, ובצחוקן הטוב, הנובע מן הלב, הניסו מעליה כל צל.

בערב יום הכפורים התחזק עוד החולה ועמד על רגליו כדי לברכה. הוא פרש את ידיו משורגות הגידים, אשר העור צפד עליהן כקליפה על העץ היבש, וככה גם עמד עליה, כעץ בשלכתו:

—ישימץ אלהים כשרה ורבקה—אמר—כרחל ולא—וכמו המון גלי קור עברוה, וחרדה גדולה עמדה בה כל אותו יום.

אחרי החגים מת האיש והובא לקברות אבותיו, אל שורת הלויים שבבית-העלמין, אשר על מצבותיהם התנוססו השמות, לסירוגין, כמו בחיים: זביל, ברוך, שלמה. במרחק-מה, מן הצד, הודקרו הציונים על קברי התינקות, אשר מתו בלא עת, והנשים הגדור לות נשאו עליהם קול נהי מתוך ספוק כפים, שנשמע כעין משק של כנפים בין האילנות. כבר קרבו ימי החורף לבוא, והעלים, בטולי חיות, נפלו ממעל על האנשים קלים כנוצות.

אחר השלושים' רוחץ הבית על כל כליה, והאשה הצעירה—דינה היה שמה—הוציאה מן הארגזים את חפציה.

בדוניה, כאמור, לא ניתנה לה, אבל היה אתה מה מאשר עשתה בערבים בבית חברותיה: מפות סרוגות בשביל השולחן והקור מודה, צפיות עם מלואי תשבץ לכרים ואלונטית עם פתגם מרוקם לקישוט הקיר.

על אדני החלונות העמידה צמחי בית בעציצים, ובחדר-המטות הוסיפה עוד לזה מסך כהה, מתקפל, לא מרווח היה החדר, אבל מסודר יפה, עם שולחן משולש בפנה ויריעת בד מגוונת בין מטה למטה.

בערב שבת יכלה לחוף פה עכשיו באין מפריע את ראשה. היא שלשלה והורידה את המסך על החלון, ובתוך האור הכהה שנהיה התירה ופתחה את שערה השופע ושהתה כן זמן-מה לפני הראי, שהיה מלא אף הוא אותו אור אפלולי, מדמדם, כאור השקיעה. אד דק עלה בתמור מתוך אגן הרחצה, ובסמוך פה, על הניר הצבעוני, היה מונח הסבון ה'טוב', מעורטל ושלם על כל בלי-טותיו.

לברוך, אשר הציץ לכאן, היה זה כמו בשעת בואו פעם עם הנץ חמה ליער הארנים, עדיין רך בשנים היה ולא ידע לדבר אהבה,

אבל הבן הבין למלוא משמעו את הנאמר בפרשת השבוע ביצחק. אשר הביא את יבקה האהלה שרה אמו, ואשר אהבה וגם נחם אחרי אמו.

מפני קריאת הקדיש לא יכול להפליג אל הכפרים הרחוקים, ואז סודר כי הוא יבוא רק אל החוות הקרובות שאפשר לבקרן בין שחרית למנחה.

בקיץ, כשהימים ארכו, לא עלה כמעט הדבר בקושי. אחרי תפילת ה'ותיקין' לקח את אמתחת הפשתים ופנה ללכת לסמטת ההר המוליכה אל משעולי הכפרים. דינה נתנה לו עוגת כוסמת, או לחם שיפון עם גבינה לדרך, וברפות היום, עם שעת המנחה, יצאה לחכות לו על האצטבה בחוץ. ראשוני המתפללים הלכו ועברו על פניה בדרכם לבית-הכנסת. ה'זקניים', מבני המשפחה, הרכיננו לה בראשם בהבעה חמורה, והיא ענתה בחרדה, מתוך הרגשת יתמות; אך הנה נראה ברוך בבואו, שטוף אבק וחסון, והיא שלחה את ידה לתקן את מטפחת הראש, ופניה העגומות לא היו לה עוד.

ערב היה קול שיח התפילה בנגוזות יום הנוטה לערב; מן ה'חדרים' עלה בהמולה עזה כקול משק של מים על יד חומת סכר. עד מהרה התפרצו משם הילדים והתפשטו על פני הסמטה לפי גיליהם וכתותיהם: בני-מקרא, בני-'עברי' ובני-'אלף-בית'. רבים, רבים, רביב היו. 'מלאו את הארץ', היתה ברכת האלהים הראשונה—ורצועת הארץ בסמטה היתה מלאה. כציצי השדה רחשו פה, כורעים בתוך ערוגה של גן, וכאשר ירד מזמן לזמן גשם הקיץ ואלה עמדו פה בידיהם הפשוטות בתפילה:

—אלהים, אלהים, תן גשמיך בגלל קטני ילדיך—היה נראה בעליל, כי אכן, בגללם זה ניתן.

יש וביום אשר כזה נראתה קשת במרום והדקה בחישוק אדיר את העירה מן הקצה עד הקצה. הבנינים עם גגות הקש כמו נתנמכו וברק מוזר היה לוגוגיות בחלונות. נשים, ואור של חסד על

פניהן, קראו בפתחי הבתים 'ברוך זוכר הברית', ומנגדן. שם למעלה, התגון עוד אות הפלאים ורמו כי: 'לא אוסיף לקלל עוד את האדמה, עוד כל ימי הארץ, זרע וקציר, קיץ וחורף, יום ולילה לא ישבתו'.

אחרי המנחה נכנסה דינה לבשל את ארוחת ערבה, תבשיל של גריסין בתפוחי-אדמה, הנקרא בפי בני-המקום בשם קרופניק. הילדים אכלו אותו ליד ספי הבתים, בחוץ, בקערותיהם, קערות העופרת, אשר לא תשברנה. פה ושם נרדמו אחדים מהם תוך כדי אכילה, אז באו אמותיהם, הרימום בזהירות, כשקים ממולאים טוב, ונשאו אותם אל משכביהם.

ברוך ודינה ישבו בפתח הבית עד אשר נתרוקנה הסימטה. אם עלתה הלבנה, היתה היא בודדה בשמים כמוהם הם על הסף.

כתום שנת האבל התחיל ברוך לצאת אל הכפרים הרחוקים ול- לינה בלילות נשלחה הנה אחת מן הנערות התאומות הגדלות בבית שלמה הזקן.

מפני הצינה באה בערבים מכורבלת במעיל מוך עם סודר גדול שלא לפי מידתה ממעל, אולם כשהוסר כל זה, נתגלתה אחת מבנות המשפחה—כבודת עפעפים ועבותת צמה, וצחוקה ניתז רסיסים, רסיסים, ומעלה על חלב את זכר המעיין המתבעבע. ליב-קה היה שמה, ילדה יתומה אשר לא ידעה חבת אם, והיתה מת-רפקת על דינה רפואת, נשקה לה במחשוף שבין הצוארון ומט-פחת הראש, וקראה לה 'דודה', אף כי לא היתה אלא קרובה רחוקה.

דינה הורידה את שני כסאות הילדים מן העליה, התישבה אתה על יד הכירה ולמדה אותה את מלאכת הסריגה. עניבה בעניבה שלבה לפני, עניבה בעניבה. חוט הצמר נמשך ציתני ורך כמו לפני, נשעת סריגת המפות, וכמו אז, בשבתה בבית חברותיה, נתנה את קולה בשיר.

שם
האמו

במלאו את
הארץ
בגלל קטני
ילדיך

הן שנת האבל כבר עברה, וחויץ מזה, מי אומר, כי ישיר האדם רק על לב שמח? בבית-התפילה הקרוב חרקה פעם בפעם הדלת, וכאשר נשמע קול שכשוך רגלים בבוקר, נדמה לה, כי הנה יפנס ברוך, והיא תקום להוציא את תבשיל הערב מן התנור.

היא שרה זאת 'שירת היתומה' ו'שיר הגעגועים', ואחר פזמה עוד את פזמונו של האיש אשר נדד הלך לו מקנו החם, והרגישה מתוך כך כעין נשיבת צינה מסביב ועצב נוקב זה אשר יהיה בעזובת דרכים **בסתיו**.

בשעה השביעית התחילו לעבור תלמידי ה'חדרים' בחוץ, ועל הקיר האפל חלפו מנגד בבואות פנסיהם **קעדר** של פכשי זהב בבית אביה היתה זאת שעת הרוחה בערבים. החדר טואטא אחרי צאת הילדים, ואביה החולני שתה תה מהול בחלב והקשיב לקטני אחיה, אשר שננו לפניו זאת **פרשת השבוע**:

מי המבול היו על הארץ, ונח בא להסגר בתיבה, הוא ואשתו, ובניו ונשי בניו, אפילו מן העוף והחיה באו שנים-שנים, איש ואשתו, איש ואשתו.

לפני לכתה לשכב, יצאה עם הנערה לסגור את הדלת בפרוודווי והציצה מתוך כך לתוך גגית המים עם ברקה האפלולית, הקר, האחר שכבה בעינים פקוחות בתוך החשכה וראתה בדמיונה שדות שוממים, שחורים משחור, וברוך עם צרורו מתהלך בהם, רק הוא עם צרורו, יחידי בעולם.

כשנשמע, לבסוף, ביום הששי קול רגליו בחצר, התפרצה לקראתו אל הפרוודור ופה, בין המרתף וסולם העליה, הניחה את ראשה, ראש היתומה, כשהוא חם עוד מן הרחצה, על חזהו, והוא, נבהל מן הטוהר השופע ממנה, דחף אותה קלות מלפניו והשיל את הנעלים מעל רגליו לפני בואו החדרה.

יום השבת נתון חציו לאלהים, אולם את היום הראשון בשבוע הקדיש ברוך כולו לבית. בשעות הבוקר סידר עם דינה את צרו-

רות הפשתים במחסן, אחר ניקו שניהם בחללו המדומדמ של חדר-המטות את בגדי-השבת, ולבסוף, עם ערוב היום, ישבו על יד האח המבוערת והתקינו חבילות של נסרים להבערת העצים לכל השבוע, ועל פי מספרן, כפי שנתמעטו והלכו, מנתה אחר כך את ימות השבוע הפוחתים והולכים.

שוב באה שבת ימחקה את כל סגופי החול, והשבועות חלפו בין כך ועברו.

בשמונת ימי החנוכה לא הלכו בני המשפחה, כמנהגם, אל הכפרים, ובראש חודש שבט הוחגה חתונה אצל אחד הקרובים, והאנשים לא יצאו שוב, אלא אל הישובים הסמוכים אל העירה. שושבינית היחה דינה, בשעת ההליכה אל החופה כבה פעם בפעם נר הסטיאריץ בידה, ואז פנתה והדליקה אותו בזה של ברוך, ופניה, הנשוואות אליו מלמטה למעלה, נאחזו בבת-צחוקו כפתי לת הנר בשלהבת חברתה.

עכשיו היה לפנים, קרוב כבר מאד, חג הפורים, ואחרי-ערב הפסח עם ההכנות, שהזמן מתמסמס ועובר בהן בקלות.

שבוע לפני החג הוצאו החלונות הכפולים לרחיצה, והבית נתמלא לזבן עז וכמו נתרוח.

כבר נבקע הנהר בכר האחו, ובשעת שפשוף השמשות אפשר היה לראות מעל אדן החלון היאך הוא מתגעש שם, נועם עדיין על שרידי קרחו, אף כי על שפתו טבלו כבר האנשים את כליהם החדשים, וגזיים הרריים העלו משם בסליהם את זאבי-המים הגמישים, ישרי הגו, עם נקודות הזהב העליונות בקשקשיהם.

דינה קצצה מעל צמחי הבית כל ענף יבש והוסיפה לעצצים מעט מאדמת הגנה, אשר התבלטה יפה בשחרוריתה בין הקירות המסוידיים. על המנורה ומדפי הזויות החליפה את ציצי הגיר, ולעצמה, כדי 'להתחדש', קנתה מטפחת כותן עם צחצוחי משי על יסודה.

התקדש חג של שמונה ימים, על מנוחה וביקורים הדדיים וקירוב

לבבות. לסעודות הצהרים הותקנו לפתני שזיפים עם פשטיות מצה מצומקות, אלה אשר התפילה על 'מוסף' ו'יוצרות' יפה להן, ואחרי שנת העראי, עם רדת היום, יצאו האנשים בחבורות לביקורי החג. טרם יבשה האדמה בסמטאות, והאמידים שבבני המשפחה ועלו ממעל למנעליהם ערדלי גומי, מה שהוסיף להם לזית חשיבות. בבוזם לעבור את השלולית בשוק, השתלבו לפני מעברת הקרשים איש ביד רעהו, וככה עברוה, בשורה, אשר מרחוק היתה צורת שרשרת לה.

אסרו-חג חל הפעם ברביעי בשבת, ויהי כגשר חול בין קודש לקודש. מעל השולחנות הוסרו אמנם המפות, אולם במטבח נופה כבר קמח הסולת לחלות הלחם והופנו הפול והגריסין לתבשילי החמין.

מעט מן המצות שנשארו שם ברוך באמתחתו בשביל מכירי הגוים, ולפני צאתו אל הכפרים עדר עוד את אדמת הגנה, אשר הושקתה מי שופכין במשך כל החורף.

דינה טאטאה את החצר ורחצה את האצטבה לפני הבית. שוב היתה פה לבדה וישבה על הסף, או ליד החלון הפתוח, במקום שהרוח התאוושה בין צמחי העציצים. אלה—כבר עלו בהם ניצנים חדשים, והם התמשכו, כמו באצבעות, להיאחו בשלבי 'הסולמות'.

עם רפות היום באה ליבקה, היתומה, ועמדה ברגליה שטרם נשזפו ב'חלונות' השמש שעל הרצפה. ממעדני החג היא כאילו גדלה במשך ימי הפסח, ובשכבה בלילה מתחת לשמיכה, נראתה כממלאה את כל המטה.

בבוקר הקיצו לקול מנין 'הותיקין' אשר התפלל מנגד, בבית-הכנסת, לקראת הנץ חמה גדולה. עוד היה הכפור על הארץ ושוי אבי המים ירדו עטופים באדרותיהם אל הבאר, אולם בבית האופה נאפה כבר הלחם על מצע של קני אגמון, ומן האחו עלה

קול חלילו של הרועה בסלסולים נוחים, חסרי דאגה, אביביים. מומן לזמן ירדו גשמי האביב עם הרעמים הראשונים, המתונים, אלה אשר עליהם יספיקו לברך תוך כדי גלגולם. רצועת הנחר למטה הקדירה והעדר באחו נצטפף וכמו נדלדל פתאום, הכבשים הגדולים, מנוסי החיים. עמדו עמידה מאוששת, בסבלנות, אולם הטלאים התנוודו וגעו מר, וזו פתח הרועה הזקן את מעילו ותכניס אותם אל תחת כנפו ברחמי אב.

וב'חדריים' עמדו כבר פתוחות הדלתות, ובשעת ההפסקות יצאו הילדים להתשוטט בחוץ. מכל הגילים היו ומכל הכתות. בני-מקרא בני-'עברי' ובני-'אלף-בית'.

פעם בפעם נשאו, חגיגית בחבורות, העולליט לבית-הכנסת. הים היו ימי ספירה, ולא היו לא חגי ארוסין ולא נשואין בעירה, אולם שמחות ה'ברית' הוחגו כסדרן, ומספרן היה רב, רב, מסביב לנולד הרך הלכו הגדולים בעיגול צפוף, וקולו בקע מביניהם כמו מבעד לחומת מבצר. אם היה זה ממשפחת ה'זקניים', לבשה דינה את שמלת האטלס ופה, בסמטה, נלותה אל ההולכים. בהתקרב, נחלק העיגול, והיא נקלטה ובאה על מקומה כחוליה בין חברותיה המתאימות.

ככה עברו הימים.

מחלה בת אבנר, אחות ברוך, ילדה עתה את ילדה השלישי, ומורשה אף היא נולדו לה בתיה, הבכירה, וחנה-אסתר, ואחר הוסיפה וילדה עוד את מחלה ואת ליבה. תאומות, ובשביל אלה באה פעם לבקש מדינה את כסאות הילדים.

—הן לך אינן צורך בהם—אמרה, בהביטה אליה מתחת לעפעפיה הכבדים במבט דורש טוב. ודינה הביאה מטלית ונגבה את שני הכסאות, אשר אף שמץ אבק לא נמצא עליהם, ואחר עמדה והביטה אחרי האשה תגדולה, אשר נשאה אותם חבוקים אל לבה, בימינה ובשמאלה, כשאת את הילדות התאומות.

שלמה, זקנו של ברוך מצד אמו, קרא לבנו האחד לוי-נתן על שם אבי אשתו, שהיתה לילדת חוץ. אולם הנער בגדלו היה כאחד מבני המשפחה: שערן עבות, ומוגו רך ופניו עטורות זקן משי שחור, שהיה מתגשב פעם בפעם ברוח השדה, בעברו דרך החצר, כי בקצה הרחוב נמצא ביתם. ומשם והלאה השתרעו השדות—מסמאים בימות הקיץ בוני ירקם ובחורף בברק השלג.

מפני איזה מיחוש שהיה לו ברגליו לא יצא ככל האחרים לסחור את הכפרים, ובזמנו למדו אביו את מלאכת הנפחות וגם הקים לו מפחה במעלה החצר ופתחה פתוח לצד הדרך. בערבים נראתה האש המהבהבת בתוכה הרחק על פני הסביבה. בה נאחזו בעלי-העגלה בחזירתם מתחנת הרפבת, וההלך העני—נתמתקה עליו אימת הבדידות למראיה.

בצהרי השבתות, בקיץ, התפנסו הנה בני המשפחה וישבו על הדשא, בצל האגסה שליד הגדר. מנגד היו שדות הבר עם חורשת הלבנים, ולמטה, הלאה שם, הנהר, אשר עכשיו, בהדום קול הפטיש, נשמעה ברור המיתו.

כדי להבחין בין הילדים, קראו להם: 'זביל הקטן', 'ליבה הגדולה' ו'מחלה מן התאומות'. בשביל שלמה הוקן הובא כסא המסעד ממחיצתה של שרה-פיגה, האם, ולוי-נתן עצמו שכב מפני חולשת בריאותו על האצטבה, שזה מי-סוכר מהולים בסמי מרפא ושעשע על ידו את זביל בנו, אשר אמו מתה עליו בלא עת. אחרי הרחצה של ערב שבת הסתמנו פניו בחורון משנה בתוך מסגרת הזקן, והאנשים בקרבתו שוחחו אט, ונפנפו בידיהם להבריה מעליו את הזבובים, וכעין נשיבת רחמים גשבה פה מסביב והת-מזגה עם ריח הסממנים של הדוקטור הפולגי פבלובסקי.

כשגדל מעט זביל בנו, כחננו פה שלמה הוקן בלמודיו, ואוני הנער, מתחת לשער השחור, האדימו עמוקות מצביטות החבה של זה. קל-תפיסה היה ומוזרו, ומפתה לכתה עבר, כמי שפוסע ועובר מערוגה לערוגה בגן—בקלות.

בן שלש-עשרה בא כבר לעזור על יד אביו במפחה, ואת משנתו שנה לו בשעות הערב לעצמו. שרה-פיגה, אם האב, עשתה לו סינר בד עם קישורים מאחוריו. ואחרי העבודה הביאה לו לרחצה ממי הנהר, שהיו חמים בשעת השקיעה, וריחם של אלה, ריח ערבות וקני סוף, התנדף אחר כך על דפי הספר העתיק.

בצהרי היום יכול מעתה לוי-נתן לשכב שעה למנוחה בחדרה המ-רווח של האם, או בחורשת הלבנים הקרובה. כשגברה מחלתו, הוצע לו פה סדין מתחת לעץ ורגליו הכואבות כוסו בעלי שלכת, עלים חמים ומשפיעים מרפא, כדברי נחמה נאמנים על לב דוי. איזו מנוחה, איזו מנוחה אחרי עשרים שנות עמידה על קרקע האדמה הנוקשה.

האם, מן הצד, נפנפה עליו אט, להשיב רוח, במטפחתה, והעלים ממעל נתרפרפו רפרוף חרישי, מהלך תנומה, והוא נרדם לקול דפיקות הפטיש, כמו לקול הולם של שעון, אשר כוננו אותו אל נכון, בעתו.

מת הוא במוצאי-שבת אחת, באביב, בשעה שהאגסה לבלבה בצדי הגדר בחוץ, והנהר, למטה, השמיע המיה עמוקה, מלאה. אחרי 'צידוק הדין' פרשו האנשים אל האצטבה אשר בפינת החצר ובכו ארוכות, בכי משפחה חם.

שלמה הזקן הוא שלימד את זביל הרך הלכות האבלות וגם הטיף לו נחומים, וכשמלאו ימי אבלו, נתן לו אחת היתומות שגדלו בביתו, וזו ילדה לתקופת השנה בן, אשר נקרא ביום הברית בשם המת. בת-צחוק של בינה עליונה האירה את פני הישיש כאשר מסר עם גמר הטכס את הנולד הרך לידי אביו, בהעלותו עליו מתוך כך את הכתוב: תחת אבותיך יהיו בניך.

מושה הגדולה, אחות ברוך, הלכה פעם לבקר את מחלה אחותה בכפר קמינקת הקרוב ולקחה אתה גם את אבנר, התינוק, שהיו נושאים אותו בכר, כל כך קטן היה עוד.

הוא זמן זמן
כאשר
הוא זמן זמן
כאשר

הילדות נשארו בבית: בתיה, חנה-אסתר, מחלה וליבה, התאור-
מות, ורחל-לאה הקטנה.

להשגיח על כולן צריכה היתה בתיה, הגדולה, וכולן—כל אחת
על השניה, וגם דינה נתבקשה לבוא, והיא באה בשעה מוקדמת,
רחוצה לכבוד המאורע בסבון הטוב, וריחו של זה ביחד עם שמש
הבוקר העירו בה כעין רגש של התחטאות ואותה צפיה מתוקה
אשר ירגישו בערבי חג.

על המדף במטבח מצאה את כפר הלחם המיוכנת לאותו יום, והיא
פרסה אותה לפרוסות, בהרעיפה מתוך כך אל האויר את ברוק
טבעתה, שהילדות צדו אותו בעינים מלאות גיל.

היא נתנה לארוחה הראשונה גבינה עם נוצה של בצל, ולשניה,
בצהרים, הפכה את הסדר ונתנה את הבצל קודם ואחר כך את
הגבינה.

כשהחום בבית גדל, יצאו לשחק בריבוע הצל, אשר לפני הגדר
בחוץ.

הן שיחקו מתחילה במשחק הסנורים, שאז הוטל על דינה להיות
'המחזרת', בעוד שהאחרות התחמקו מפניה אחת-אחת, עד שהיא
נשארה יחידה וכושלת כמעט ב'עיוורונה', אולם תחת זה, במשחק
'הצבעים', אחר כך, שבו ונתקבצו אליה והקיפו אותה מסביב
בעיגול צפוף. הקטנות שבהן, כשעליפו, צנחו ונשענו עליה באמון
כצמחים מנומנמים אלה על גבי יתד של גדר—והיא—נתערפלו
לה עיניה ממעל לחריצי הצער, ובשבתה כך, מתאפקת ונכמרה,
עלה על לבה הרעיון, כי את האחת מהן הן היתה יכולה לקחת
לה, מושה הטובה ודאי שלא היתה גם מסרבת ונותנת, ומן הדין
הוא שלא תסרב, כי למה זה תהיה היא כורעת תחת עומס יקר,
הכבד בשבילה מנשוא, בעוד שהאחרת מתהלכת כנוזפה, בידים
ריקות, שהן נראות לרבים כמיותרות בעולם?

כשמושה באה עם דמדומי הערב, נסתה להביע לפניה את משאלת
לבה. היא לא קראה בשם, וגם לא קבעה לה זמן, והאשה הגדולה

נראתה כמבינה לה, וגם הוילה בחשאי דמעה מעיניה, ובלילה
אחרי כך, בעלותה על משפכה, שקלה בינה לבין עצמה את הדבר.
'הן לא לעולם הוא', אמרה, 'כי אם רק עד שירחמנה האלהים.
ואולם האלהים הלא יכול לרחם אותה במהרה, וגם ביתה אינו
רחוק כל כך, אם ללכת דרך סמטת האטליו. אלא שזאת לא תוכל
להיות בתיה, הגדולה, כי מה יהיה בלעדיה על כל האחרות? 'כף
יד בלי אגודל', מצאה את המשל הראוי, 'היא המשגיחה והיא
המדריכה, גם אחת מן התאומות אין לתת, כי הן לא תפרדנה;
שתי כפות מאזנים האחוות בקנה אחד: כשנוגעים באחת ונגערה
השניה, אין גם לקחת את רחל-לאה, הקטנה, על כי קטנה היא. מי
יבין לשפתה? אותה גם אוהב אביה מכל האחרות ועליה ישאל
ראשונה בשובו מן הדרך'.

'חנה-אסתר היא זאת, איפוא', החליטה, 'רגלים קלות לה ומוגה
רך, אפשר יהיה גם להתקין לה זוג של נעלי קרסים לסתיו. אלא
שבישנית היא ובבית זר לא תאכל, וגם תשושה, התשושה מכולן,
ובבוא החורף והשתעלה—חלשה כבר דעתה עליה, והיא הת-
רוממה וביקשה אותה במבטה על משכב הילדות המשותף, והנה
ראתה, כי נעתקה וגם צנחה מעליה השמיכה—ולבה זע.

תוך כדי התנוודדה קלטה התינוקת בקצה העין את דמותה של
האם כשהיא נצבת עליה כבירה ומחסית כאלהים, והיא הצטחקה
מתוך דמדומי השינה. והאשה הגדולה והפוריה חזרה בה מרעידה
כולה בהמון רחמיה:

'היאך יתכן לשלחה? ומי יכסנה בלילה באין עליה השגחת אם?'

אשתו של אבנר הגבוה מסמטת ההר נקראה בשם בתיה 'הרח-
בה—על שום רוחב גופה, וגם מפני ההיקף המוסרי הרב שתפ-
שה בחוג המשפחה. מעשרת בניה שהיו לה שלחה חמשה החוצה,
והם נפוצו בקצות העירה. וחמש כלות הביאה הביתה, מבנות
המשפחה כולן: מושה, ליבה ומחלה.

גשילדו אלה, והבית קטן מהכילים, נבנו בחצר עוד חדרים, ובהם חלונות גדולים, אשר מדי הפתחם בקיץ, ובקע משם קול דבורה של האשה החותנת, קול דיבור חד, שהיה מכוון על פי רוב, כדרך האיזמל, למקום הכאב.

ילדת חוץ היתה, בת מגיד מישרים, מאלה הקרואים 'הרגליים', איש עני אשר לא נמצא אל כסף גדוניה בידו, אבל יחש אבות היה לו, וכוחו רב במדרשי אגדה, וממנו למדה בתו לדבר באלי-צות, ובמסיבות המשפחה אהבה היא—כאביה מעל הבימה—לדבר, בשעה שעל האחרים מוטל היה רק להקשיב מתוך שתירת הכנעה. מפני חולשת בריאותה לא יכלה לבקר בבתי הקרובים, אולם את הלך הרוחות שם הבחינה תמיד לנכון, כשם שהפרומטר מבחין את מזג האויר אפילו בשעה שהוא צפון בבית פנימה.

כשהובאה דינה לבית חמיה—אפתה היא את עוגת הסוכר העשירה ביותר, כאות רצון למוצא המיוחס של הבאָה. כשעברו על שלש שנים בלי בנים, שלחה אליה אחת הכלות לבקרה, כשמלאו חמש שנים, באָה היא בעצמה, מזוינת מפני חשיבות השעה בסוכר כה העתיק, זה שירשה בזמנה מאביה, ואשר בידיה קיבל את הצור רה של שבט מוסר.

היא בחרה את היום הראשון לביקורה, שאָז נמצא גם ברוך בבית, ובבאָה, מצאָה לה בעצמה את כסא המסעד, שהוא מיועד, כידוע, למסב כבוד, ועד אשר השנים טרחו להתקין מקום משען לרגליה, העבירה היא את מבטה מסביב, בלי חפזון, אבל בשקידה, כאחד המעביר ביד חרוצים מטלית של אבק על כלי בית.

היא אמדה אמידה חטופה את מפת הקומודה, מששה במחשבתה את האלונטית עם הפתגם הלועזי, סקרה על הקיר את התמונה עם קבוצת החברות של דינה, ולבסוף הרגישה בחתולה, אשר גדלה פה, כפי שהיה ידוע לה, על כל טוב ואשר עכשיו רבצה לה רביצת נחת על מצעה, כאילו היתה יצור אנושי, והיא ענתה ואמרה בקול המוכיחים שלה: 'שקיץ'.

'שקיץ'—זרה אפה בה כשזו לא זעה, והיא התרוממה ויצרמה! אותה בקצה חודו של הסוכך עד כי החיה התפלצה ומהרה להמלט, ורק אחרי כן, בעמדה בפתח כבר, הפנתה את ראשה ומדה את האשה בעיניה העגולות, הפקוחות לרוחה, במבט בוז.

דינה הביאָה על טס זרעוני דלעת ומעט עסיס של דובדבנים ואמרה להוציא את קומקום החמין מן התנור, אבל עכשיו בקשה כבר האורחת ללכת, כי היה עליה לרדת לבית שלמה הזקן. היא רק הציצה עוד אל חדר-המטות 'עם חללו הריק', ואל המטבח 'המצוחצח יותר מדי', הקישה קלות וכלאחר יד על קדרות המש-פחה העומדות ללא שימוש, ולבסוף הלכה לה, בהשאירה אחרית אותו הלך-הנפש, שהלם פה, לדעתה, בדיוק את מצב הדברים.

בדרך הליכה סקרה עוד את חזית הבית עם הגנה שמאחוריו, חלקת אדמה לא קטנה, אשר אצל האחרים היתה סופגת במשך החורף מי שופכין רבים, והנערות, בנות המשפחה, נראו לה כמי ציצות מבין הערוגות, ליבות ומושות רחבות גרם, שצמותיהן כבדו מנשוא ואשר את בני זוגן צריך לבקש בתוך הסביבה, אם לא לשלחן לגמרי מן העירה.

בינה לבין עצמה סדרה לה את הדברים אשר תצטרך להשמיע באָזני 'הזקנים' החרשים, אלה אשר לשמע פירוד וגטין יכבדו את אזניהם עוד יותר, ובראותה מרחוק את בית שלמה הזקן והנה דולקת בו 'מגורת הברק', סימן לנכבדי המשפחה שהם מצויים שם, פונה שמה את פניה, בהרגישה בקרבה את כח השאור, הבא להטיל תסיסה בגוש בצק כביר.

באחד מן הימים ההם יצאה פעם דינה לעיר הפלך, אל איש קדוש שנמצא באחד מפרבריה, לקבל ברכה.

היא קנתה לה בעיר הזרה מטפחת משי לכיסוי הראש, ונדהמת משהו מרשרושה ירדה אל מגרשי העיר, לביתו של 'היהודי הטוב', אשר רחש קודש שרר במחיצתו וריח של גוילים עתיקים

no satire intended!

—וכל הדרך אחר כך בחזרה השתדלה לשבת בקרון מוגנת עד כמה שאפשר מן הרוח, כחוששת שלא ינושב מעליה מה.

בניר מיוחד שמרה כל הזמן בידה תפוחי-זהב גדול בשביל ברוך. בבית הספיקה עוד לכבס את הלבנים של השבוע, אָפתה ביום הששי מין חדש של ריקיקים, כאלה שראתה בבית המלון, וכשברוך בא הושיטה לו אולר שקנתה בשבילו בכרך, והוא לקח את התפוח, חתך בו חיתוך עמוק, עד לעצם הקרבים, ובהביטו אליה מלמעלה למטה, הצטחק בצחוק הזקניים, מקרב לב.

על פי מצות 'היהודי הטוב' הוסיפה דינה על שני נרות השבת עוד אחד, שלישי, סימן לחוט המשולש, ובפקודתו גם שלשלה והורידה עוד יותר את מטפחת הראש, ובנות המשפחה הוכרחו להתכופף מעתה בבואן להסתכל בה, ואת זאת עשו מתוך שתיקת צפיה, שהיא השיבה עליה בחיוך טוב.

—היי מן הנעלבות ואינן עולבות—הורה אותה האיש הקדוש—שמעי חרפתך ואל תשיבי. והיא היתה כן.

לשמוע חרפות בלי תלונה ידעה עוד בבית אמה חזרתה, עכשיו עמדה בפניהן כצמח זה בפני גשם הזעף, אשר הצליף יצליף אמר גם בחזקה (אלא שברכה בו).

מחלה, אחות ברוך מכפר קמינקה. חזרה ונתישבה שוב בעירה, ואז היתה ראשית מעשה להביא איזו סדרים בבית אחיה. הן מים עומדים סופם להעלות ירוקה ולהבאיש. היא העלתה מן המרתף את גגיות הכרוב המרופפות, הוציאה החוצה לאורור את מזרוני הקש שנתקשו מאי-שימוש, ולבסוף הורידה גם מן העליה את עריסת האלון ורחצה אותה במקום גלוי בחצר, ועד שזו עמדה פה והתיבשה, התגדנדה, בגשם בה הרוח, מאליה.

במשך הזמן התחילו האנשים לפקפק אם יש בכלל ממש בברכתו של אותו היהודי. פתיה הרחבה גם הטילה ספק בעצם קדושתו, מאחר שלא שמעה מעולם את שמו בבית אביה המנוח.

מחמת המיחושים שלה לא הרבתה, כאמור, לבקר בבתי הקרובים, אולם בבית-התפילה ישבה על הספסל המשותף במקום המרכזי, באופן שדבריה יכלו להגיע אל הצד האחד כמו אל השני.

בשעת קריאת התורה ספרה פעם את המשל באילן-סרק שנמצא באחד הפרדסים ואשר החליט בעליו לקצו, כיון שהוא לא הביא לו אלא מעט שלכת במשך כל השנה. היא תיארה בלשונה הציור-רית את עמידתו של זה בין עצי-הפרי ואת עצם מעשה הקציצה, ומדי דברה גופפה את כף ידה בתנועה גמרצת כזו, עד כי דינה, שעמדה בקרבתה, נתפוצה, כאילו היתה זו מכוונת עם כלי חוב-לים כנגדה.

מן העזרה למטה ראה ברוך והנה היא עומדת נלחצה על יד האש-נב, ואז אמר שאולי מחמת הדוחק על הספסל בא זה. אולם כשניסה להעיר פה את האחרים על הצורך ברכישת עוד 'מקום', שאאלוהו: למה דואג הוא לכך—הבשביל יורשיו? ולא יספך לדבר עוד.

בבית הסיר את קפוטת הקמלט וישב בעינים כבושות אל שולחן השבת, ודינה, אשר ישבה מנגדו, לא ראתה אלא את עפעפיו הנזעמים ואז היה לה כאילו שרויה היא בחשכה.

מעתה התפללה בשבתות בבית, ליד החלון שהוא קרוב ביותר אל בית-התפילה. ברוך ציין לה את התפילות לפי סדרן וקיפל את קצות הדפים לסימן, והיא קראה אותן אחר כך מתוך הסידור בלחש, בחינת 'שפתיה נעות וקולה לא ישמע', וכל דמעה שנתרגשה לבוא, קדמה בקצה מטפחת הראש.

בחג הפסח, כשהחלונות הכפולים הוצאו, אפשר היה לשמוע פה את קריאת החזן מלפני התיבה. ה'אמן' יהא שמיה רבה' של התיבוקות היה מתוק עד כדי להרעיד את הלב.

שוב היה אביב בסמטה, ועל האדמה המחוממת, התחוחה עוד במגע. יצאו הילדים לרחושי. הרפים שבתם, אשר רק החורף נולדו,

parable of the fruitless tree

also children

א

foreshadowing

תהו מורחבי עינים אל תוך החלל המופלא, אשר פני האם היו מחיכות נעימות במרכזו.

גודרו שוב הפרצות בגנים ובתוך השביל המשופע ירד יום-יום עדר הכבשים מן ההר. חודר, הרועה הזקן, מת ואז בא בנו, פטקה, במקומו, ואת חלילו ירש, והיה מנגן בו אותם הניגונים הישנים, הידועים.

עוד גשבה בערבים רוח צוננת, ובבית-הכנסת טרם גמרו לספור את ספירת העומר, אולם באויר כבר נישא ניחוחם הדק של אריגי הקיץ וריח מאפי הסוכר, שהתקנו לקראת חגי הנשואין בעירה. בא מעיר המתחזק יהודי בדחף, שהטיף אמרים קצרים בשעת 'הר שבת הכלה', אמרי מוסר תמציתיים ומדמיעים. הקידושין סודרו בחצר בית-הכנסת מתחת לחופת אטלס חלקה, מתוחה כרקיע השמים, אשר הנערות החסונות מבנות 'הזקנים' תמכו על פי רוב את כלונסאותיה.

בגיל השמונה-עשרה היו כאלה שלש ליבות בנות קומה אחת, וגורה אחת וקלסתר פנים אחד, דומות האחת לשניה כל כך, שרק על פי צבע הסרטים שבצמותיהן אפשר היה להבחין ביניהן. בימות חול רגילים יצאו בחלוקי בד עם מטפחות ראש צבעוניות, פשוטות, אולם בחגי המשפחה התגערו מרשלנותן, לבשו שמלות מוסלין עם חגורות של תחרים וקעקעו בנעליהן החצאיות את הרצפה בשעת המחול.

האחת מן השלש, היתומה, זו שגדלה בבית שלמה הזקן, הרסה פעם, בשעת משתה כלולות, אל השולחן והוציאה מבין המסובים את ברוך, להנאתן הגלויה של רוב גשי המשפחה.

היא הסתובבה סחור-סחור מסביבו ומשכה אותו אל תוך עיגול המחוללות, ליבות ומושות מבנות גילה, אשר נשתלבו במחרור-זת, זרוע אל זרוע, ונחערבלו יחד במין ריקניו שהלך סחירות על כל המסתפלים.

דינה, שעמדה פה מן הצד, גששה למצוא משען בקיר הקרוב

והחיוד שהעלתה על פניה הבהב כשלהבת בין עצי הסקה לחים. מפני קוטן קומתה נדחפה אל בין הנמושות, ואיש גם לא נתן את דעתו לכך. עכשיו היתה מחוץ לשורה, הוליה שנקעה ממקור-מה.

מין כלי מידה לצער הוא זה שנקרא בפי המשוררים בשם נאד הדמעות. בית קיבול פתוח הקולט את עסיס הכאב טפה אחרי טפה, והולך ומתמלא בד בדד עם סאת צערו של האדם. משהו דומה לזה ביקשתי לראות פעם בכלי, אשר הוצג מתחת לגגית המים המנטפת, ואז רמזו לי על האשה דינה, אשר הגיעה שנת גירושיה, היא השנה העשירית לשבתה בבית בעלה. אצלה היו אלה דמעות ממש ובשפע כזה, עד כי בשבתה על הסף עם המטפחת המאפילה על פניה, היה זה כמו גשם המטפטף מתוך הענן, וגם נשב פה מסביב רוח סגריר, זה אשר האנשים לא יאהבוהו, ואשר על כן גם שטו ועברו על המקום במהירות, מבלי להתעכב.

ואכן, מי הוא אשר ינעם לו לראות את חברו בוכה על דברים אשר לכאורה הם רק מרנינים את הלב, כמו: שחוק ילדים באור השמש, שירתה של נערה על מלאכת רקמה, או בת-צחוק של אם המשעשעת את תינוקה על ברכיה.

כשטמנה באביב את זרעוני הירקות בערוגה, בכתה, וכשבאָה לנכש בה אחרי כן את העשבים, בכתה שוב—עם כל גבעול שעק-רה. >תכן שבלבה השוותה אליהם את עצמה, אשר עוד מעט ותעקר ממקומה אף היא, כדי לעשות ריוח בשביל האחרים.

יום אחד קראָה אליה אחת משלש הליבות, את היתומה, ומסרה לה את שמות המאכלים שהם חביבים על ברוך, היא למדה אותה כיצד להתקין לפתן בדבש ואיך לתבל פשטידה בקמון, ואחר כך הראתה לה את מקום הצנון והגזר במרתף ומחרוזת הבצלים בעליה, ולבסוף, כשזו נפטרה ממנה, הלכה והתנפלה על יריעת

272 א
812 ב

812 א

הבד שבין שתי המטות ונאנקה אנקה עזובה ~~אנקה~~ חיה פצועה בלב ישימון, אשר אין שומע לה. והנה בא החורף ואתו היום המייעד לגט, והיא התאושה ועשתה את ההכנות הדרושות, וגם לא בכתה עוד, ורק החריצים מתחת לעיניה עמקו ולהם גון משונה, מעין השחרורית שבתחתיות באר, אשר נשתאבו וכלו מימיה.

בביתנו ^{הוא} בית הקהל, לא היתה שרויה השמחה ביום סידור של גט. ספר כריתות יקרא לזה—סבר אבי—משום שבו נכרתה הנפש מעל הגפוש.

הוא, כדרכו, לא טעם טעם אוכל כל אותו יום, ולפני כן, בלילה, היה ער על ספריו, אם משום שעסק בבירור השמות של בעלי הגט, או מפני שבחן ושקל את הנאמר בענין הגירושין בכלל. דעות הקדמונים הן, כידוע, שונות. בעיני לאחר זמן בדבריהם, יכולתי לשער לי, מי הם אלה אשר נטה להם אבי, לו, בטוב לבו, נראו בודאי דבריהם של מגני הפירוד, כמו ר' אליעזר, וכדומה. הנאמר הציורי על דבר המזבח, אשר הוא, אפילו הוא, מוריד דמעות על האשה המגורשת, נגע בלי ספק עד נפשו, אולם הן יכול היה מצד שני גם להעלות על לבו את ליל החזון המופלא, ליל הקדומים—או, בהוציא האלהים את אברהם החוצה—ואת גשיבת השכול שעברה פה, בהשמיע האיש את שאלתו הנוקבת:

יְהוָה אֱלֹהִים, מַה תַּתֵּן לִי וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עִרְרִי?

כשבא עם דמדומי הבוקר הסופר, נאמר לו שיביא אחרי התפילה את המכשירים, והוא הביא אותם את כולם: את הקלף, ואת הדיו והקולמוס, זה הקנה הנקשה, אשר הבעה מיוחדת, רעה, לו בקצהו.

סדר הגט מתנהל לפי הסעיפים הכתובים בספר: מזמינים את העדים, מוסרים את כלי הכתיבה מרשות לרשות וחוקרים את

הבעל המגרש, שאליו, וכן גם לאחרים, מדברים 'בלשון יחיד'. בשביל בני המקום היה זה יום חזיון, שאליו חכו כמעט תמיד בצפיה, בכרכים ראיתי אחר כך בתים מיוחדים, שהאנשים באים להסתפל שם במחזות תוגה מדומים, פה היו אלה יסורי אדם 'בעין', וככל אשר גדלו, כן רבה, כרגיל, הדרישה ל'מקומות'. בשעת גטה של דינה גדלה הצפיפות בבית עוד מן הבוקר. כשי נחקרו העדים ליד השולחן, היו כבר כל הספסלים הצדדיים מלאים; כשנקרא שמה הבעל, צריך היה לפלס לו דרך בין הנאספים.

—אתה ברוך בן אבנר—שאלוהו—הנותן אתה גט זה מרצונך הטוב?

ואז קמה רגע דממת חרדה בחדר. האשה במקום עמדה פשטה את ידה לפניה בתנועה מגששת, כעור המרגיש בקרבנו תהום, והשמש הזקן בא לעזרת הבעל.

—אמור 'כן'—הורה אותו.

—כן, כן—מלמל האיש במבוכה.

אבל הזקן הטעים:

—אמור 'כן' רק פעם אחת.

ואז ענה ואמר 'כן'—רק פעם אחת.

אחרי כל אלה היתה זמן-מה תנועה מסביב. זוהד מן 'הזקנים' בקש לפתוח את האשנב כדי להכניס אויר, מי־שהוא קרא: 'מים', ומפין הספסלים הפנימיים הוצאה אחת השכנות אל המטבח.

לבסוף ביקש השמש את הקהל להתפור, כי נגש הסופר למלאכתו, ובבית נשתררה דממה, אשר לא נשמע בה שוב אלא חריקת הקול-מוס על הקלף. כשפרצה מושה הגדולה בבכי, השתיקו אותה והכניסוה מעבר למחיצה, ופה ישבה עם התינוקת החבויה בחיקה, ילדה גדלת עינים, אשר פשטה, לאחר שהתירוה מחתוליה, את ידה אל האם בתנועה רבת-הבנה, וזו נשקה לה, כל אוצבע ואצבע לבד, כשהדמעות מתגלגלות ויורדות גדולות וחרישיות מעיניה.

הזכרתי למעלה את נאד הדמעות, אשר כנגדו בד בבד אתו, הולכת ונמלאת, כביכול, סאת צערו של האדם. אם זו נתמלאה ומדת החסד התגברה, יקרא לזה ישועה או נס, שנוהגים לברך עליו, או גם לכתבו לזכרון בספר. לנטרפים במצולות ים מתגלה זה בדמות כף או קרש הצף על פני המים, לנתונים בלהבות אש— כחלון, או פרצה בקיר; פה בא הדבר בצורת אות, אשר נשתרבה ויצאה מן השורה.

הסופר הזקן לא הבין עוד ברגע הראשון את הנעשה ואמר לי שב את הקו המדולדל במקומו, והנה שלח אבי את ידו והרים את הקלף, ולעיני האנשים נגלתה לחרדתם, אות, אשר קצה האחד ניתק ממנה, כרגל בעל-חי שנקעה, והיא שותתת דיו ומאפילה כפצע בתוך הכתב.

מושה הגדולה באה והציצה מאחורי המחיצה אל החדר, ומכל מה שנעשה פה יכלה רק לתפוס, כי נפסל הגט ולא יכתב עוד, כי אומרים האנשים לדחותו, 'זוהו טוב', הבינה, 'ככה, זה טוב'. לפניו קם מראה בית אחיה, עם חבילת הפרים המתגוללת שם על הרצפה ועירום הכלים שנתערטלו מצפוייהם, והיא עמדה ונדחקה אל בין הנאספים ומצאה את ברוך עם פניו 'הסחוטים', אשר אף טפת דם לא נמצאה בהם:

—תן לי את המפתח—אמרה—ואלך להסיק שם את התנור. היא עטפה שוב את התינוקת בכל חתוליה, והלכה והביאה חלב טרי לבית אחיה ועוגות שהן נוחות אחרי צום לאכילה, אחר הבעירה אש בתנור ובכירה, והתירה את החבילות והעלתה על הרהיטים את צפוייהם, ולבסוף, כשהרגישה בבני הזוג שהם באים, והיום כבר החשיך, הדליקה את המנורה והציגה אותה על אדן החלון, באופן שנמשך אורה בקו ישר לקראת הבאים, ואז הלכה לה, כשהתינוקת תחובה לה בתוך מעילה ומבצבצת ^{כענף} מתוך גזע עץ. Tree

מחמת רפיון בריאותה, או מפני החשש ל'עין רעה', לא הרבתה דינה לצאת כל אותו חורף החוצה, ובצאתה והתעטפה בסודר גדול, שירד בקפלים מסתירי סוד על גופה, אולם כשבא הקיץ, לא יכלה עוד להצפין את אשרה. ל'דוד', שלמה הזקן, הוגד דבר ישועתה ראשונה, והלה, בתום לבו, לא הראה כמעט סימני תמיהה.

—נמלאה סאת צערה—אמר—ורחם אותה האלהים. לשם עזר בבית שלחו אליה מפה את ליבה היתומה, וזו קבלה את הדבר בשמחה תמה, עשתה עם דינה בכל מלאכה בבית, וגם טפלה אחר כך בילד שנולד לה—תינוק גדל גוף, שניכר בו מיד בהולדו כחו של אבי אביו, אבנר בן זביל, אשר על שמו נקרא.

back to
beginning